

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ
การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด

ศุภมาส แหวนวิเศษ
เจริญชัย เอกมาไพศาล
คณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยว
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
supamas.wws@hotmail.com
roenbkk@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด และเพื่อศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้บริหารและตัวแทนสมาชิกจากกลุ่มย่อยของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิธีการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักในชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว ส่วนใหญ่ คือ เพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51-60 ปี อาชีพหลัก คือ ค้าขาย การศึกษาสูงสุด คือ ระดับประถมศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่ม คือ 250,000-800,000 บาท สถานภาพในชมรม คือ สมาชิกชมรม และพบว่าปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน คือ ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน นอกจากนี้ ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกผ่านช่องทางแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) การแจ้งตรง การบอกต่อ การโทรศัพท์ การประชุมต่าง ๆ และปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่นประเด็นผู้มีบทบาทสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลน้ำเขียว ได้แก่ นายกเทศมนตรีและประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว

[วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 36 ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2560]

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
อย่างยั่งยืน, ตราด

Key Success Factors of the Process for People Participation in DASTA Community-Based Tourism Model A Case study of Tambon Namchieo, Trat Province

Supamas Wanwiset

Charoenchai Agmapisarn

Graduate School of Tourism Management

National Institute of Development Administration

supamas.wws@hotmail.com

roenbkk@gmail.com

Abstract

The purposes of this case study were to research the personal and environmental factors influencing of the process for people participation in the Designated Areas for Sustainable Tourism Administration, DASTA community-based tourism model, in Tambon Namchieo, Trat Province, Thailand. The study relied on key informants of data collected from member of the Board and general membership of the DASTA Community-Based Tourism Club, Tambon Namchieo. The study used structured focus group interviews to collect data and then qualitative data analysis methods to analyze the data that had been collected.

The majority of key informants were general members of the Club, female, 51 to 60 years of age, currently working in retail, had graduated from primary school, and earned between 250,000–800,000 Baht per month. The environment factors influencing of the process for persons to participate were the nature of the stakeholder's support- as distinguished by public sector, private sector, or community sector. Important additional factors were the communication channels used, such as LINE, telephone, personal interactions, or attendance at various meetings. Also, the influence provided by political persons, such as the Mayor and the President of the DASTA Community-Based Tourism Club, Tambon Namchieo, were considered.

[Thammasat Journal, Volume 36 No.1, 2017]

Keywords: participation, community-based tourism, DASTA community-based tourism model, Trat

บทนำ

ประเทศไทยยังคงเป็นจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก เนื่องจากมีทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความหลากหลาย โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในท้องถิ่น (กมล งามสมสุข, วิชาสินี ไกรมาก และฐานิต ศาสตีกุลนุกการ, 2559) ปัจจุบันภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งสู่เศรษฐกิจฐานราก สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติให้ความเห็นชอบและดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนแผนตามกรอบทิศทาง มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั่วประเทศ ด้านกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้เน้นย้ำถึงทิศทางการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้วยนโยบายการท่องเที่ยววิถีไทยท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (โสภา จานงศรีศรี, ธัชไท กิริตพงศ์ไพบูลย์ และกัลย์จิรา ชุมปัญญา, 2558) สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่ได้กำหนดทิศทางการตลาดภาพรวม ปี 2560 โดยสื่อสารการตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ยังคงนำเสนอวิถีไทยที่เป็นจุดเด่นโดยลงลึกยิ่งขึ้นผ่านการสร้างประสบการณ์จากท้องถิ่น (local experience) เปิดมุมมองใหม่ในการเดินทางท่องเที่ยวด้วยการสร้างสมดุลทางความยั่งยืนของการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กระจายในท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560) อีกทั้งการต่อยอดโครงการภายใต้นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการตลาดการท่องเที่ยวพื้นที่เมืองรอง เพื่อกระจายนักท่องเที่ยวไปยังท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น โครงการ 12 เมือง ต้องห้าม...พลาด PLUS (โสภา จานงศรีศรี และคณะ, 2558) รวมถึงองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ที่จัดทำโครงการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว ปัจจุบันมีจำนวน 14 ชุมชน ในโครงการ “ชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน” ซึ่งมีแนวคิดมาจากการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ที่องค์การยูเนสโก (UNESCO) ให้คำนิยามการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ว่าเป็นการพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่นและสามารถสร้างมูลค่าจากการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแห่งวิถีชีวิต (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2556) นอกจากนี้ หน่วยงานภาคเอกชนได้มีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวในระดับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น (กมล งามสมสุข และคณะ, 2559)

ชุมชนตำบลน้ำเชี่ยว จังหวัดตราด เป็นพื้นที่หนึ่งในชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนที่สำนักท่องเที่ยวโดยชุมชนฝ่ายงานภายใต้องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) มีบทบาทกำกับดูแล โดยเน้นสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว และจัดตั้งเป็นชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเชี่ยว ที่มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (กมล งามสมสุข และคณะ, 2559) อีกทั้งชมรมยังได้รับรางวัลด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น ปี 2550 ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นด้านการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปี 2554 ได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปี 2555 ได้รับรางวัลกินรีแหล่งท่องเที่ยวดีเด่น ชมรมมีรางวัลการันตีทั้งสิ้นกว่า 20

รางวัล นอกจากนี้ สมาชิกในชมรมยังเป็นพี่เลี้ยงในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้กับชุมชนท่องเที่ยวแห่งอื่นในจังหวัดตราดและจังหวัดใกล้เคียง ทั้งนี้กระบวนการการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของสมาชิกชมรมที่มีบทบาทในการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ พงณา สวนศรี (2546) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวที่จัดการโดยคนในชุมชนเป็นหลัก โดยอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Kontogeorgopoulos, Churyen, & Duangsaeng (2015) ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งในด้านการวางแผนและการพัฒนาเป็นหลักสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยิ่งยั้ง กระบวนการการมีส่วนร่วมเป็นรากฐานให้ภาคชุมชนสามารถดำเนินงานและดำเนินชีวิตควบคู่กับการทำการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงการลดผลกระทบทางลบให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความสมดุลและความยั่งยืน

จากการศึกษาและวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีความสำคัญมากต่อการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบที่มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสนใจหรืออยู่ในช่วงเริ่มต้นดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถนำข้อมูลและผลการศึกษามาใช้เป็นแบบจำลองต้นแบบและประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทต่าง ๆ ได้

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเชี่ยว จังหวัดตราด และเพื่อศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเชี่ยว จังหวัดตราด

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเชี่ยว จังหวัดตราด ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีด้านการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป

แนวคิดและทฤษฎีด้านการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมจาก Davis (1972) และนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) นำเสนอ ทิศทางเดียวกันว่าเกี่ยวข้องกับอารมณ์และจิตใจของสมาชิกในการดำเนินงานโดยรับผิดชอบร่วมกันและ ถูกกระตุ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ (2550) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ คนในพื้นที่ได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงและมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่การตัดสินใจ วางแผนและดำเนินงานเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ สังคมและสาธารณะ จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ สมาชิกกลุ่มเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง ในการดำเนินงานโดยตลอดทั้งกระบวนการในโครงการด้วยการร่วมแรงกาย แรงใจ และเงินทุนหรือวัสดุ อุปกรณ์

รูปแบบขั้นตอนของการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 4 ชั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) พยอม ธรรมบุตร (2549) และอคิน รพีพัฒน์ (2527) คือ การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ ปัญหา คือ คนในชุมชนริเริ่มระบุถึงปัญหาและความต้องการ ลำดับความสำคัญของปัญหา ศึกษา ถึงปัญหาและสาเหตุ การมีส่วนร่วมวางแผน คือ คนในชุมชนร่วมตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์ กฎระเบียบและแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน การมีส่วนร่วมดำเนินงาน คือ คนในชุมชนดำเนินงานตามแผน มุ่งบรรลุเป้าหมายของกลุ่มที่กำหนดไว้ด้วยความร่วมแรง ร่วมใจ หรือร่วมสนับสนุน และการมีส่วนร่วมประเมินผล หมายถึงรวมถึงการติดตามความคืบหน้าแต่ละขั้น จนกระทั่งสรุปและรายงานผลการดำเนินงาน

จากการทบทวนวรรณกรรมด้านปัจจัยที่ทำให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วม ได้แก่ **ปัจจัย ลักษณะส่วนบุคคล** คือ เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การศึกษาสูงสุด สถานภาพสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530); ธวัช เบญจจาทิกุล (2529); ปรีชญา เวสารัชช์ (2528); ศิริินภา สถาพรวงษา (2541); อำนาจ อนันตชัย (2527); Brown (1953); Cohen & Uphoff (1980) **ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย** สอดคล้องกับ แนวคิดของ จรัส สุวรรณมาลา (2548); นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527); สุวรรณี คงทอง (2536); อรอนงค์ ธรรมกุล (2539); Goodenough (1966); Reeder (1974) **ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก** สอดคล้องกับแนวคิดของ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527); ศิริินภา สถาพรวงษา (2541); สุวรรณี คงทอง (2536); อำนาจ อนันตชัย (2527); Rogers (1973) **ปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่น** สอดคล้องกับแนวคิด ของ จรัส สุวรรณมาลา (2548); ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527); ธวัช เบญจจาทิกุล (2529); ปรีชญา เวสารัชช์ (2528); ศิริินภา สถาพรวงษา (2541); อำนาจ อนันตชัย (2527) สามารถสรุปปัจจัยส่งเสริมกระบวนการ การมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางสกัดตัวแปรปัจจัยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการ
การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด

ผู้ศึกษา	ปัจจัย ลักษณะ ส่วนบุคคล	ปัจจัย ภายใน ตัวบุคคล	ปัจจัย จิตใจ	ปัจจัย จิตวิทยา	ปัจจัย สภาพ แวดล้อม ภายนอก	ปัจจัย การเมือง ท้องถิ่น	ปัจจัยการ ส่งเสริม สนับสนุน	ปัจจัย การติดต่อ สื่อสาร
กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530)	✓			✓	✓			
จรัส สุวรรณมาลา (2548)					✓	✓	✓	
ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527)				✓		✓	✓	
ธวัช เบญจาทิกุล (2529)	✓			✓	✓	✓		
นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527)							✓	✓
ปรัชญา เวสารัชช์ (2528)	✓	✓	✓		✓	✓		
ศิรินภา สถาพรวงษา (2541)	✓			✓		✓		
สุวรรณณี คงทอง (2536)							✓	✓
อำนาจ อนันตชัย (2527)	✓			✓		✓		✓
อรอนงค์ ธรรมกุล (2539)					✓		✓	
Brown (1953)	✓							
Cohen & Uphoff (1980)	✓							
Goodenough (1966)			✓				✓	
Reeder (1974)		✓					✓	
Rogers (1973)								✓

ที่มา: คณะผู้วิจัย

แนวคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

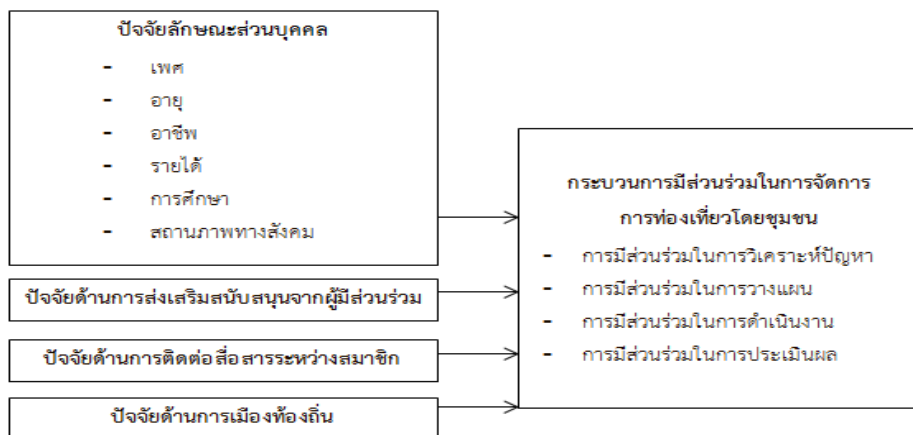
ช่วงแรกเริ่มอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมุ่งเน้นเพียงด้านเศรษฐกิจเป็นหลักการท่องเที่ยวสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรมอย่างมาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงมีแนวคิดสร้างทางเลือกในการท่องเที่ยวเกิดเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ หัวใจสำคัญ คือ การพัฒนาและสร้างศักยภาพคนในท้องถิ่น มีการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยว การจัดการรายได้ กระจายรายได้อย่างเป็นธรรมให้แก่คนในชุมชนเพื่อให้เกิดรากฐานและสร้างกระบวนการการเรียนรู้ (สินธุ์ สโรบล, 2546) พงนา สวนศรี (2546) และสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2551) ได้ระบุถึงคำจำกัดความการท่องเที่ยวโดยชุมชนในทิศทางเดียวกัน คือ เป็นการท่องเที่ยวที่คนในชุมชนมีบทบาทหลักกำหนดทิศทาง จัดการและดูแลทรัพยากรโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม ให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้และเกิดประสบการณ์ Fennell (2003) กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าสามารถสร้างรายได้และกำไร อีกทั้งชุมชนได้รับประโยชน์จากสาธารณูปโภคและยกระดับความเป็นอยู่ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านสังคมวัฒนธรรม สร้างความภูมิใจ สร้างจิตสำนึกและเคารพวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่นเดียวกับแนวคิดของ พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์ (2553) ที่ชี้ให้เห็นความสำคัญต่อด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลดีต่อชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ประเด็นสำคัญ คือ ทำให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและวัตถุประสงค์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป

ชุมชนน้ำเขียวตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดตราด ห่างจากเมืองตราด 8 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ติดกับทะเล ชุมชนน้ำเขียวมีคลองที่อุดมสมบูรณ์ ริมคลองเป็นป่าชายเลนหนาแน่นและเป็นเส้นทางออกไปยังทะเลที่เป็นแหล่งทำประมงของชาวบ้าน มักมีลมพัดแรงและมีน้ำไหลเชี่ยวมากจึงเป็นที่มาของชื่อคลองและชื่อของตำบลน้ำเขียวหรือที่เรียกติดปากว่า “บ้านน้ำเขียว” มาจนกระทั่งปัจจุบัน ประชากรดั้งเดิม คือ ชาวไทยพุทธ ภายหลังมีชาวจีนล่องเรือสำเภาเข้ามาตั้งรกรากและค้าขายในพื้นที่ จากนั้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวมุสลิมที่หนีสงครามมาจากประเทศเขมรได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานและอพยพเข้ามาเพิ่มจำนวนมาก ชาวพุทธและชาวมุสลิมในพื้นที่แต่งงานและเกิดเป็นพี่น้องสองศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกันด้วยดีตลอดมา (จุฑารัตน์ เจือจิ้น, 2555) มีประชากรทั้งหมด 3,399 คน อาชีพหลักของคนในชุมชน คือ ประมง ค้าขาย เกษตรกร รับจ้าง ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ 50% ศาสนาอิสลาม 50% ของประชากรทั้งหมด ตำบลน้ำเขียวอยู่ในเขตปกครองของอำเภอแหลมงอบ ประกอบด้วย หมู่ 1

บ้านท้ายเขา คือ พื้นที่ที่ตั้งของชมรม หมู่ 2 บ้านหนองใหญ่ หมู่ 3 บ้านน้ำเขียว และหมู่ 4 บ้านท่าประตู (สำนักงานเทศบาลตำบลน้ำเขียว, ม.ป.ป.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในงานวิจัย

ที่มา: จรัส สุวรรณมาลา (2548); เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527); นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527); พยอม ธรรมบุตร (2549); สุวรรณี คงทอง (2536); อคิน รพีพัฒน์ (2527); อรอนงค์ ธรรมกุล (2539); Brown (1953); Cohen & Uphoff (1980); Goodenough (1966) และ Reeder (1974)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาปัจจัยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร ได้แก่ สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขาธิการ ประชาสัมพันธ์ เทรย์ญิกและตัวแทนสมาชิกจากกลุ่มย่อยของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด ประกอบด้วย กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ กลุ่มสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มมัคคุเทศก์ กลุ่มเรือเล็กน้ำเขียว กลุ่มอาหารพื้นบ้าน และกลุ่มของฝาก/ของที่ระลึก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (structured Interview) โดยกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ที่สอดคล้องวัตถุประสงค์การศึกษา และมีการบันทึกเสียงและถ่ายภาพประกอบการสัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 6 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพทางสังคม ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก ส่วนที่ 5 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่น และส่วนที่ 6 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จาก 2 แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (focused group) สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม เก็บข้อมูลในวันที่ 21 มกราคม 2560 เวลา 8.30–13.00 น. ณ ศาลากิจกรรม หมู่ 1 ชุมชนบ้านน้ำเขียว และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การศึกษาค้นคว้างานวิจัย บทความวิชาการ หนังสือ ข้อมูลทางสถิติและข้อมูลจากเว็บไซต์หน่วยงานที่น่าเชื่อถือทางอินเทอร์เน็ต

การตรวจสอบข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากงานวิจัย บทความวิชาการ หนังสือ และข้อมูลจากเว็บไซต์หน่วยงานที่น่าเชื่อถือทางอินเทอร์เน็ตในประเด็นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด ควบคู่กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive research) จัดหมวดหมู่และเรียบเรียงตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา โดยหาความเชื่อมโยงและวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล รวมทั้งอ้างอิงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในประเด็นต่าง ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลหลักและประเด็นที่ศึกษา

ลำดับที่	เพศ	กลุ่มย่อย	ตำแหน่ง	ประเด็นที่ศึกษา
E1	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	ประธาน	- กระบวนการการมีส่วนร่วม ในการจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชน - ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง - ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก - ปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่นประเด็นผู้มีบทบาทสำคัญ
E2	ช	กลุ่มเรือเล็กน้ำเที่ยว	รองประธาน	
E3	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	ประชาสัมพันธ์	
E4	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	เลขานุการ	
E5	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	ற்றுணிக	
M1	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	หัวหน้าฝ่าย	
M2	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	สมาชิก	
M3	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	สมาชิก	
M4	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	สมาชิก	
M5	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	สมาชิก	
M6	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์	สมาชิก	
M7	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์/ กลุ่มสืบสานวัฒนธรรมฯ	สมาชิก	
M8	ญ	กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์/ กลุ่มสืบสานวัฒนธรรมฯ	สมาชิก	
M9	ญ	กลุ่มสืบสานวัฒนธรรมฯ	สมาชิก	
M10	ญ	กลุ่มสืบสานวัฒนธรรมฯ	สมาชิก	
M11	ญ	กลุ่มสืบสานวัฒนธรรมฯ	สมาชิก	
M12	ช	กลุ่มเรือเล็กน้ำเที่ยว	หัวหน้าฝ่าย	
M13	ช	กลุ่มเรือเล็กน้ำเที่ยว	สมาชิก	
M14	ช	กลุ่มมัคคุเทศก์	หัวหน้าฝ่าย	
M15	ช	กลุ่มมัคคุเทศก์	สมาชิก	
M16	ญ	กลุ่มมัคคุเทศก์	สมาชิก	
M17	ญ	กลุ่มมัคคุเทศก์	สมาชิก	
M18	ญ	กลุ่มอาหารพื้นบ้าน	หัวหน้าฝ่าย	
M19	ช	ฝ่ายสถานที่	สมาชิก	
M20	ญ	ฝ่ายสถานที่	สมาชิก	

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล

จากผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้บริหารและตัวแทนสมาชิกจากกลุ่มย่อยของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว มีเพศหญิงจำนวนมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปี ประกอบอาชีพหลัก คือ ค้าขาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่ม คือ 250,000-800,000 บาท ระดับการศึกษาสูงสุด คือ ประถมศึกษา และส่วนใหญ่มีสถานภาพทางสังคมหรือตำแหน่งในกลุ่มชมรม คือ สมาชิกชมรม

ผลการวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการสัมภาษณ์สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว 1 ใน 14 ของชุมชนต้นแบบโดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) พบว่าสมาชิกชมรมได้นำองค์ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากหน่วยงานต่าง ๆ มาปรับใช้ตั้งแต่แรกเริ่มจัดตั้งชมรมจนกระทั่งปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของ สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมัครการ (2536) เสนอว่า การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการริเริ่มโครงการและพัฒนาโดยสมาชิกในกลุ่ม รวมถึงการมีส่วนร่วมสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้เกิดการพัฒนาและบรรลุผลได้ในระยะยาว ผู้ให้ข้อมูลมีการกล่าวถึงแนวคิด Co-Creation โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว ให้เป็นเชิงคุณภาพเน้นให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์

E1: “ท่องเที่ยวชุมชนจริง ๆ ก็คือ ต้องทำแบบมีส่วนร่วม Co-Creation คำว่า Co-Creation ก็คือ ร่วมทำ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบ นี่ก็คือท่องเที่ยวชุมชนที่แท้จริง ก็คือเราต้องมีการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง มีการรับผิดชอบ ก็คือ การมีส่วนร่วม มีการพูดคุย แลกเปลี่ยน”

สอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2551) ที่ได้ระบุไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งได้กำหนดทิศทางพัฒนาและรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว มีดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา

จากการเก็บข้อมูลสามารถวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาได้ใน 3 ประเด็น คือ ประเด็นการแจ้งหรือระบุปัญหาในการดำเนินงาน โดยทั่วไปสมาชิกจะแจ้งหรือระบุปัญหาในการประชุมประจำเดือนที่ชมรมมีกำหนดอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ในวันที่ 3 ของทุกเดือนเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยนและรับทราบข้อมูลข่าวสารร่วมกันสอดคล้องกับแนวคิดของ พิชรี สิโรรส และคณะ (2546) ที่ระบุความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนปัจจุบันที่ได้รับโอกาสแสดงทัศนคติ และข้อเสนอแนะเพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาตามความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่มสมาชิก ถัดมาในประเด็นการลำดับความสำคัญของปัญหา พบว่ามีการลำดับความสำคัญของปัญหาในการดำเนินงาน 2 รูปแบบ คือ ปัญหาสำคัญแต่ไม่เร่งด่วน สามารถใช้เวลาวางแผนและแก้ไขปัญหาได้ และปัญหาสำคัญและเร่งด่วน จำเป็นต้องวางแผนและแก้ไขทันที สอดคล้องกับแนวคิด Eisenhower Box ของ Dwight Eisenhower ประธานาธิบดีคนที่ 34 ของสหรัฐอเมริกา แนวคิดนี้ใช้เกณฑ์ด้านความสำคัญและความเร่งด่วน แบ่งปัญหาเป็น 4 รูปแบบ คือ ปัญหาสำคัญและเร่งด่วน ปัญหาสำคัญแต่ไม่เร่งด่วน ปัญหาไม่สำคัญแต่เร่งด่วน และปัญหาไม่สำคัญและไม่เร่งด่วน (Clear, 2016) และประเด็นการศึกษาปัญหาและสาเหตุ พบว่าสมาชิกพิจารณาและทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นจริงอย่างรอบคอบ เพื่อให้สามารถวางแผนและแก้ไขปัญหาให้ตรงสาเหตุ ด้วยการเรียนรู้และมีประสบการณ์จากกรณีปัญหาที่ผ่านมา การดำเนินงานเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกลุ่มคนจำนวนมากย่อมมีหลากหลายปัญหา ในบางกรณีที่สามารถให้อภัยได้ สมาชิกกลุ่มจะยึดหลักการให้อภัยเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

E1: “เป็นธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันก็จะมีคนมาเล่า เราก็จะฟัง เราก็จะต้องเฉย ๆ แต่ก่อนนี้เราก็จะนั่น แต่ตอนนี้ต้องเงียบ ดูด้วยเหตุการณ์ว่ามันจริงไหมตามที่เขาเล่าหาเหตุผล หาความจริง ว่าเป็นอย่างไร เรารู้ความจริง ในที่ประชุมเราก็จะพูด เรื่องให้อภัยเราบ่อยเลย ให้ความเป็นเครื่องพิสูจน์ เราก็เลยอยู่ร่วมกันได้”

E4: “บางครั้งเราต้องให้อภัยกัน เราทำงานรวมเป็นกลุ่ม ๆ บางครั้งถ้าไม่อดใจจนเกินไป ก็เก็บไว้ในใจ”

การมีส่วนร่วมในการวางแผน

จากการเก็บข้อมูลสามารถวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการวางแผนได้ 2 ประเด็น คือ ประเด็นการกำหนดขั้นตอนและแนวทางการแก้ไขปัญหา สมาชิกชมรมกำหนดขั้นตอนและแนวทางการแก้ไขปัญหาทั่วไปร่วมกันในการประชุมสอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2551) ระบุปัจจัยแห่งความสำเร็จในการทำท่องเที่ยวโดยชุมชน ว่ามาจากความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

รวมทั้งมีผู้นำที่มีคุณสมบัติ มีความสามารถ สร้างศรัทธาและมีส่วนร่วมในกระบวนการพร้อมกับคน
ในชุมชนและภาคที่เกี่ยวข้อง

E1: “วันที่ประชุมจะพูด ไม่ได้ว่า ไม่ได้เรียกมาว่า เราก็จะพูดว่า เออ แบบนี้
บทสรุปที่ดีที่สุดจะเป็นยังไง ช่วยคิดกัน ถ้าถูกละทุกประธานสั่งการได้ อาจจะมี
ประธาน รองประธานไปจัดการ”

M7: “มีปัญหาอะไรเร่งด่วนปรึกษาประธาน”

E5: “มีเร่งด่วนเรียกนอกรอบ มีหัว ๆ คนช่วยแก้ไข เช่น ต้องจ่ายเงินเรื่องใหญ่
ช่วยมัลลิต แล้วต้องแจ้งที่ประชุม”

สำหรับประเด็นการกำหนดกฎระเบียบ ในช่วงจัดตั้งชมรมมีการร่วมกันกำหนดกฎระเบียบและ
การลงโทษไว้อย่างชัดเจนทั้งสำหรับสมาชิกในชมรม และกฎระเบียบหรือข้อควรหรือไม่ควรปฏิบัติ
สำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากตำบลน้ำเขียวเป็นชุมชน 2 ศาสนา มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่าง
ชาวไทยพุทธและชาวมุสลิม ซึ่งแสดงให้เห็นว่านอกจากคนต่างศาสนาต่างวัฒนธรรมในชุมชนจะอยู่
ร่วมกันได้แล้ว คนในชุมชนยังอยู่ร่วมกับกลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยวต่างศาสนาต่างวัฒนธรรมได้
เช่นเดียวกัน โดยการยึดถือกฎระเบียบ ข้อควร/ไม่ควรปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

E1: “เรามีการตั้งกฎระเบียบ คือ ของนักท่องเที่ยวและของกลุ่ม คือ ทุกคน
ช่วยกันตั้งว่าจะต้องมีอะไรบ้าง”

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว มีการกำหนดโครงสร้างหน้าที่ไว้อย่าง
ชัดเจน ประกอบด้วย ประธานชมรม รองประธาน ประชาสัมพันธ์ เลขานุการ เหรัญญิก หัวหน้ากลุ่ม
ย่อย และสมาชิกกลุ่มย่อย จำนวน 6 กลุ่ม สอดคล้องแนวคิดทฤษฎีทางสังคมของ ขบวน พลตรี (2537)
และยศ สันตสมบัติ (2544) ที่มีแนวคิดในทิศทางเดียวกัน คือ โครงสร้างในทุกสังคมมีการแบ่งหน้าที่และ
มีการทำงานพึ่งพาอาศัย เชื่อมโยงและตอบสนองซึ่งกันและกัน สามารถวิเคราะห์ประเด็นในการมีส่วนร่วม
ดำเนินงานได้ 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นการร่วมแรง ในช่วงแรกเริ่มประธานชมรมเป็นผู้พิจารณา
ความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก เนื่องจากแต่ละคนมีความถนัดและความสามารถแตกต่าง
กัน ปัจจุบันประธานชมรมส่งเสริมความรู้และทักษะให้สมาชิกสามารถดำเนินงานข้ามสายงานและ
กระจายการทำงานมากขึ้น สมาชิกรู้บทบาทหน้าที่ของตน เรียนรู้การดำเนินงานของสมาชิก ในทางปฏิบัติ
สมาชิกสามารถสลับบทบาทหน้าที่และช่วยเหลือการดำเนินงานร่วมกันในชมรมได้เป็นอย่างดี

E5: “บ้านน้ำเขียวเราทำงานกันเป็นกลุ่ม มีหน้าที่ของแต่ละคน ก็จะมีที่น้อย เป็นประธาน ที่ปรึกษา นายกเทศบาลและอดีตนายก ลุงดี๊ดเป็นรองประธาน น้องมาร์เป็นประชาสัมพันธ์ พี่น้อย ผอ. อพท. ที่ปรึกษา น้องจืด จันท์เพ็ญ รัชราชากร อบต. คลองใหญ่ พี่แต้วเลขา พี่มรสุมหัวหน้าฝ่ายกิจกรรม น้องนะ หัวหน้าบ้าน ผู้ใหญ่ดวงรัตน์หัวหน้าภูมิปัญญา พี่รัชนี้หัวหน้าของฝาก พี่สุพิศ หัวหน้าฝ่ายอาหาร น้องอนันดาหัวหน้าสื่อความหมาย ฝ่ายสถานที่ที่มีพิธีญา พี่รสเป็นเหรียญ ทุกคนมีหน้าที่ในการทำงานเหมือนกัน นี่คือน้ำที่เฉพาะ ตำแหน่ง ในการทำกิจกรรมทุกคนสามารถสลับกัน ไม่ว่าเรื่องอาหาร จัดสถานที่ เก็บล้าง ผลอ ๆ ก็มาเป็นนักพูดหน้าเวที ทุกคนก็สามารถทำได้หลายงาน”

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยกประเด็นการมีจิตอาสาหรือการร่วมใจ ซึ่งการดำเนินงานมีภายในกลุ่ม และร่วมกับกลุ่มภาคีเครือข่ายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย บางกรณีมีการเดินทางออกนอกพื้นที่ ไม่มีค่าตอบแทนหรือใช้เวลาในการดำเนินงานมาก ดังนั้นการที่สมาชิกที่ให้ความร่วมมือเป็นประจำจึงมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ จิตใจและทัศนคติของสมาชิก สอดคล้องกับแนวคิดของ Davis (1972) และ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในทิศทางเดียวกันว่า การมีส่วนร่วม คือ การดำเนินงานด้วยความรับผิดชอบร่วมกัน ถูกกระตุ้นเพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม โดยเกี่ยวข้องกับอารมณ์และจิตใจของสมาชิก นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่แสดงทัศนคติว่า เงินไม่ใช่สิ่งสำคัญหลัก

E3: “มีใจทำด้วยใจตรงไหนวางก็ไป ถ้าพี่ไม่ได้ทำอะไรจะช่วยกัน มันมีจิตอาสาในตัว ตรงไหนเราทำได้ก็ช่วยทำ”

E5: “การทำงานที่นี้เงินก็เป็นส่วนสำคัญ แต่มันก็ไม่ใช่หลักทั้งหมด คิดว่าการทำงานต้องได้เงิน อย่างมากรณีอย่างนี้ คือ ร่วมใจกันมา เราต้องมาช่วยกันตรงนี้ทั้ง ๆ ที่เรามีภาระกันทุกคนแต่เราก็มา คนที่มาทำตรงนี้หาไม่ยากหรอกหาตามงานประชุมหมู่บ้านไปคุยเลยพวกนี้เค้าไปประจำ มันมีจิตอาสาในตัวอยู่แล้ว ตรงไหนเขาไม่ทำเพราะเขาไม่ชอบก็ไม่ต้องมาทำ ที่นี้เราทำตรงนี้ เราทำด้วยใจเรื่องความชอบ มีความสุขในการทำงาน บางที่มันมากกว่าเงิน”

E12: “มีจิตอาสาเป็นเหตุจูงใจ คนไม่มาไม่รู้จะทำอย่างไรผู้จะมาย่อมมา ผู้จะไปยอมไป คนจะมายังไง ทุกซุ่ยยากยังงี้ก็ต้องมา คนจะไปก็ไม่ต้องไป”

และการร่วมทุน หมายถึง การร่วมสนับสนุนทุน วัสดุอุปกรณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543) ทางชมรมไม่มีกำหนดเงินเดือน รายได้ของสมาชิกมาจากการรับนักท่องเที่ยวและการขายสินค้า ซึ่งมีการแบ่ง 10% จากกำไรจากแต่ละกลุ่มย่อย เป็นเงินส่วนกลางที่นำมาใช้ดำเนินงาน เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ ปรับปรุง ซ่อมแซมและตกแต่ง (งานเร่งด่วน) พิธีทางศาสนา ค่าเบี้ยเลี้ยง เป็นต้น

บางกรณีมีการรวบรวมเพิ่มตามความเหมาะสมหรือความสมัครใจ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในงานศพ ฯลฯ เงินส่วนกลางของชมรมที่สมาชิกในชมรมที่มีทั้งชาวพุทธและชาวมุสลิมมีความแตกต่างกันเนื่องจากไม่สามารถปันผลในรูปของเงินได้ ชมรมจึงมีกำหนดการทุกครึ่งปีจะนำเงินส่วนกลางจำนวนหนึ่งซื้อข้าวของเครื่องใช้สำหรับชมรมและมอบให้แก่สมาชิก รวมทั้งมีเงินส่วนที่มอบให้แก่กลุ่มภาคีเครือข่ายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและภาคส่วนต่าง ๆ ในระดับชุมชน อำเภอ และจังหวัดที่มีการขอความสนับสนุนทางการเงิน

M1: “ส่วนมากคนในกลุ่มเป็นมุสลิม เราให้เงินไม่ได้”

M14: “ใน 10% นี้ มีความหมายเยอะ ค่าเสื่อมค่าอะไร ของเสียของอะไร”

E1: “ส่วนใหญ่เราใช้เงินกองกลางเป็นหลักในเรื่องการใช้จ่าย ตกแต่งศาลา ไครมา อะไร คณะที่มาไม่มีค่าใช้จ่าย เช่น มิสแกรนด์ไทยแลนด์ คณะทูต ใช้จ่าย มัสยิด ซื้อพื้นที่ ซื้อของ คนเสียชีวิตทั้งในและนอกกลุ่ม เด็กนักเรียน ของกลุ่มครึ่งปีครึ่งหนึ่ง เราให้เราไม่ได้ให้เป็นเงินปันผล เราให้เป็นของ เราไม่สามารถเอาเงิน หุ้นให้ใครกู๋ เงินหุ้นเป็นทุนสำหรับกลุ่มไม่มีเงินออกเงยเป็นเงิน 10% ก็เป็นเหมือนผลกำไร เราซื้อให้ที่เป็นของใช้ดีกว่า ไม่ได้แจก มี 100 ประชาน 25 กรรมการ 20 สมาชิก 10 แบบนั้นมันตีเป็นตัวเงินแต่ถามว่าจริง ๆ ไม่ก็บาท ที่ซื้อให้เยอะกว่าอีก กลางปีซื้อข้าวสารแจก วันเด็กที่ผ่านมาซื้อจักรยานให้เด็ก ซื้อให้โรงเรียน”

จากการเก็บข้อมูลสามารถพิจารณาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มย่อย ทั้ง 6 กลุ่ม ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มย่อย ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว

กลุ่มย่อย	การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกชมรม
บ้านพักโฮมสเตย์	การจัดเตรียมบ้านพักและสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านพัก ดูแลความสะอาดและความปลอดภัย ให้ความช่วยเหลือ ให้ข้อมูลแก่กลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยว เช่น นำดูหิ้งห้อย ให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางการเดินทาง ฯลฯ
สืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้าน/ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การสืบสานให้ความรู้และทักษะ การเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน/ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แก่กลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยว สมาชิกชมรมและเยาวชนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน จัดหาและจัดเตรียมวัตถุดิบที่มีในชุมชน รวบรวมและส่งผลิตภัณฑ์เข้าร่วมแพ็คเกจการท่องเที่ยว เพื่อขายให้แก่กลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงและมีเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น งามบายจาก ข้าวเกรียบยาควน้ำ ดั่งเมกรอบ ฯลฯ
กลุ่มเรือเล็กนำเที่ยว	การรับนักท่องเที่ยวนั่งเรือทำกิจกรรม เช่น งามหอยคืนเปิด ปลุกป่าชายเลน เก็บต้นกล้า แนะนำและให้ข้อมูลประวัติป่าชุมชน ระบบนิเวศน์ สัตว์น้ำ ความรู้ในการออกเรือของชาวประมงและแนะนำสถานที่สำคัญในชุมชน
กลุ่มมัคคุเทศก์/ นักสื่อความหมาย	การสื่อความหมาย ให้ข้อมูล แนะนำประวัติชุมชน สถานที่สำคัญในชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างการเดินทางไปทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกกลุ่มเรือเล็กนำเที่ยว หรือในช่วงระหว่างการทำกิจกรรมวิถีชีวิตชุมชน เช่น ปั่นจักรยานรอบชุมชน ชมหรือร่วมทำงามบายจาก รวมทั้งการร่วมแสดงการละเล่นท้องถิ่น
กลุ่มอาหารพื้นบ้าน	การจัดเตรียมวัตถุดิบ การทำอาหาร และจัดรายการมื้ออาหารประจำวัน ให้แก่กลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยว การทำอาหารและวางขายให้สมาชิกชมรมหรือคนในชุมชนได้ซื้ออาหารที่หลากหลาย มีคุณภาพและราคาไม่แพง
กลุ่มของฝาก/ของที่ระลึก	การจัดเตรียมวัตถุดิบ ผลิต และรวบรวมของฝาก/ของที่ระลึกจากสมาชิกกลุ่มมาเข้าแพ็คเกจการท่องเที่ยว และนำไปขายเป็นของฝาก/ของที่ระลึกให้แก่กลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยว รวมทั้งสามารถนำไปวางขายพื้นที่ภายนอกชุมชนหรือนอกกลุ่มได้

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 3 ภาค ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน สามารถวิเคราะห์ประเด็นในการส่งเสริมสนับสนุนได้ดังนี้ ภาครัฐ ส่งเสริมสนับสนุนการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งปัจจุบัน ได้แก่ สำนักงานเทศบาล ตำบลน้ำเชี่ยว และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ด้านการส่งเสริมการขาย การตลาดและการประชาสัมพันธ์ คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตราด (ททท.) ด้านการให้องค์ความรู้และทักษะ ได้แก่ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตราด (ทกจ.) สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอคลองใหญ่ ตราด สำนักงานเกษตรอำเภอคลองใหญ่ ตราด และสถาบันการศึกษา/ค้นคว้าวิจัย ด้านการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน คือ สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด (ทั่วประเทศ) และองค์การบริหารส่วนตำบล (ทั่วประเทศ) ภาคเอกชน ส่งเสริมสนับสนุนด้านการจัดแพ็คเกจการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนร่วมกับธุรกิจและนำนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน ได้แก่ บริษัททัวร์ โรงแรมและรีสอร์ท ภาคชุมชนที่มีทั้งการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางตรง ได้แก่ สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเชี่ยว และการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางอ้อม ได้แก่ คนในชุมชน ตำบลน้ำเชี่ยว ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเชี่ยว และคนในพื้นที่ใกล้เคียง สอดคล้องกับแนวคิดของ วันชัย วัฒนศัพท์ (2544) ที่กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่การดำเนินงานของชุมชนมีความสัมพันธ์และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชนและนักวิชาการ จากการเก็บข้อมูลสามารถสรุปผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประเด็นการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเชี่ยว ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประเด็นในการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการ
การท่องเที่ยวโดยชุมชนของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ประเด็นในการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ภาครัฐ	
- สำนักงานเทศบาล ตำบลน้ำเขียว	ตั้งแต่แรกเริ่มจัดตั้งชมรม เปิดโอกาสให้สมาชิกชมรมเข้าร่วมโครงการ ร่วมกิจกรรม และเปิดชุมชนพื้นที่แลกเปลี่ยนรู้ ด้านการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์ชุมชน การทำโฮมสเตย์ การส่งเข้าร่วมงาน ร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว ออกบูธ การศึกษาดูงาน การต้อนรับแขกพิเศษ และบุคคลสำคัญ สนับสนุนงบประมาณและเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการสร้างและปรับปรุงสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนและชมรม
- องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)	ตั้งแต่แรกเริ่มจัดตั้งชมรม ส่งเสริมด้านการให้องค์ความรู้ ทักษะในการจัดตั้งและการดำเนินงานในการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีบทบาทกำกับดูแลตั้งแต่ช่วงแรกเริ่มจัดตั้งชมรมจนกระทั่งปัจจุบัน ให้รู้จักตนเอง รู้จักแนวคิด รู้จักการขาย สนับสนุนงบประมาณและเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตราด	ส่งเสริมการขาย การตลาดและการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมด้านการให้องค์ความรู้ ทักษะทางด้านการตลาดและเชิญเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ
- ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตราด	ส่งเสริมด้านการให้องค์ความรู้และทักษะ เช่น ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน อบรมมัคคุเทศก์ ทักษะการอยู่ร่วมกันของสมาชิกและคนในชุมชน ด้านความปลอดภัย ด้านการปฐมพยาบาล
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน	ส่งเสริมด้านการให้องค์ความรู้และทักษะ เช่น การอบรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน อบรมมัคคุเทศก์
- สำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอคลองใหญ่ (ตราด)	ส่งเสริมด้านการให้องค์ความรู้และทักษะด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่งเสริมความสามารถ การดำเนินงานและการพัฒนา จนกระทั่งชุมชนได้รับรางวัล OTOP Village และเป็นต้นแบบด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ประเด็นในการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- สำนักงานเกษตรอำเภอคลองใหญ่ (ตราด)	ส่งเสริมด้านการให้องค์ความรู้และทักษะด้านการเกษตรและการแปรรูปทางการเกษตร ยกระดับชมรมด้วยการส่งเสริมให้มีการจัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน
- สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ๖ (ระยอง)	ส่งเสริมด้านการให้องค์ความรู้ด้านการดูแลบริหารจัดการน้ำและทรัพยากรทางทะเลสนับสนุนอวนกันขยะในพื้นที่ชุมชนเพื่อป้องกันมลภาวะทางน้ำที่จะเกิดขึ้น
- สถาบันการศึกษา/คันคว้าวิจัย	ส่งเสริมด้านการให้องค์ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษา คันคว้าวิจัยเพื่อการพัฒนา
- สถาบันการศึกษา (ทั่วประเทศ)	ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน
- ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด (ทั่วประเทศ)	ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน
- องค์การบริหารส่วนตำบล (ทั่วประเทศ)	ศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน
ภาคเอกชน	
- บริษัททัวร์	นำนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน จัดแพ็คเกจการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนร่วมกับบริษัททัวร์
- โรงแรม รีสอร์ท	นำนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน จัดแพ็คเกจการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนร่วมกับโรงแรม รีสอร์ท
ภาคชุมชน	
- สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเชี่ยว	ส่งเสริมสนับสนุน โดยเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางตรง ในการดำเนินงานร่วมกันตามกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งในชมรมและร่วมกับกลุ่มภาคีเครือข่ายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งเสริมการให้องค์ความรู้และทักษะจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกาทำงานร่วมกัน การร่วมอบรมสัมมนา และศึกษาดูงาน
- คนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง	ส่งเสริมสนับสนุน โดยเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางอ้อม เนื่องจากไม่ได้เป็นสมาชิกชมรม ไม่ได้ดำเนินงานร่วมกัน แต่ได้รับและส่งผลกระทบจากการท่องเที่ยวทางอ้อม เช่น ร้านค้า พ่อค้าแม่ค้าในตลาด ชาวไร่ ชาวสวน ชาวนา ฯลฯ

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก

ปัจจุบันสมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด ติดต่อสื่อสารผ่านช่องทางแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) โดยมีทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสร้างกลุ่มเพื่อสื่อสารระหว่างสมาชิก แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น สมาชิกกลุ่มบางคนไม่มีโทรศัพท์มือถือที่รองรับแอปพลิเคชันไลน์มีปัญหาทางสายตาหรือมีปัญหาในการอ่านหนังสือ เช่น เยาวชนและผู้สูงอายุในชมรม การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ การแจ้งโดยตรงและการฝากบอกต่อจึงยังคงเป็นช่องทางที่ยังคงปฏิบัติในการติดต่อสื่อสาร สอดคล้องกับแนวคิดของนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) และ สุวรรณิ คงทอง (2536) ได้เสนอในทิศทางเดียวกันว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารและการประสานงานระหว่างสมาชิกในกลุ่มโดยมีความเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ มีความรับผิดชอบร่วมทั้งด้านความสำเร็จและความล้มเหลว โดยสมาชิกรู้สึกผูกพันไว้วางใจเชื่อถือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังมีช่องทางการติดต่อสื่อสารในที่ประชุมประจำเดือน ที่ประชุมย่อย/ประชุมด่วน รวมทั้งแจ้งทางตารางงานประจำเดือนของกลุ่มที่ประธานชมรมจะเป็นผู้แจ้งรายละเอียดการจูงจูงจากกลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยว การร่วมกิจกรรมหรือการออกบูธ สอดคล้องกับแนวคิดด้านปัจจัยผลักดันให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมโดย Rogers (1973) ระบุว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นทั้งสื่อสารมวลชนและการสื่อสารระหว่างบุคคล

E1: “ไลน์ตลอด เข้าก็จะมีการส่งสวนดอกไม้มาให้ ส่งชื่อพระเจ้าส่งเรื่องดี ๆ ถามว่าไปไหนอะไรยังไง การทำงานตอนนี้เราใช้ไลน์ การทำงานตอนนี้ง่ายขึ้นกว่าเมื่อก่อน ถ้ามีจะจัดบูธ ไปไหนอะไรยังไงก็จะเรียกคุยกัน บางทีคุยกันก่อนในกลุ่มหลัก วันประชุมมาแจ้ง”

M3: “โทร ฝากบอก มีกำหนด มีการเลื่อน โทรบอก เจอกันก็เดินบอกกัน ทั่วถึง เพราะบ้านอยู่ติด ๆ กัน มีอะไรที่ทั่วถึงอยู่แล้ว นอกจากไม่อยู่จริง ๆ คือ ไลน์หรือไม่ก็บอกต่อ”

สามารถสรุปช่องทางการติดต่อสื่อสาร ความถี่ และประเด็นในการติดต่อสื่อสารของสมาชิกได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ช่องทางการติดต่อสื่อสาร ความถี่ และประเด็นในการติดต่อสื่อสารของสมาชิก

ช่องทาง การติดต่อสื่อสาร	ความถี่ ในการติดต่อสื่อสาร	ประเด็น ในการติดต่อสื่อสาร
การประชุม	1 ครั้ง/เดือน	วาระการประชุมประจำเดือน การแจ้งข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมทั่วไปของชมรม การวิเคราะห์ปัญหา (ร่วมระบุ ปัญหา การลำดับความสำคัญของปัญหา การศึกษาปัญหา และสาเหตุ) การวางแผน (การแสดงความคิดเห็น การร่วม กำหนดขั้นตอนและแนวทางการแก้ไขปัญหาและการร่วม กำหนดคกฏระเบียบ) การติดตามและประเมินผล (การ ติดตามความคืบหน้า การประเมินผลการดำเนินงานตาม เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ การลงมติในวาระต่าง ๆ)
การประชุมย่อย/ การประชุมด่วน	ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และความเหมาะสม	กรณีเกิดปัญหาเร่งด่วน ผู้เข้าร่วมประกอบด้วยประธาน กลุ่มและสมาชิกหลัก ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา วางแผน หาแนวทางแก้ปัญหา และแจ้งให้สมาชิกชมรมทราบในการ ประชุมครั้งถัดไป แจ้งทางไลน์ หรือการเรียกประชุมด่วน
แอปพลิเคชันไลน์ (LINE)	ทุกวัน	การแจ้งข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมทั่วไปของชมรม การทักทาย พูดคุยระหว่างสมาชิกชมรม
การโทรศัพท์ การแจ้งโดยตรง การฝากบอกต่อ	ทุกวัน	การแจ้งข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมทั่วไป และเป็นช่องทาง สำหรับสมาชิกกลุ่มที่ไม่สามารถใช้ไลน์ได้ เช่น เยาวชนหรือ ผู้สูงอายุในชมรม

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่นมีผลต่อกระบวนการการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่นในด้านผู้มีบทบาทสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ นายกเทศมนตรี ผู้ที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งปัจจุบัน มีอำนาจหน้าที่ ตามข้อบัญญัติในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 คือ หน้าที่ที่ต้องกระทำในเขตเทศบาล เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน การใช้ที่ดินทำประโยชน์ในท้องถิ่น หน้าที่ที่กระทำได้ตาม ความจำเป็นหรือศักยภาพ เช่น สร้างท่าเทียบเรือ ส่งเสริมการประกอบอาชีพ และหน้าที่ที่ต้องกระทำ ตามกฎหมายอื่น ๆ (สำนักงานเทศบาลตำบลน้ำเขียว, ม.ป.ป.) นอกจากนายกเทศมนตรีเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่แล้วยังมีบทบาทสำคัญในการริเริ่มเปิดให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและสนับสนุนการดำเนินงานของชมรม เช่น นำสมาชิก

ชมรมเข้าร่วมศึกษาดูงาน ร่วมกิจกรรม สนับสนุนงบประมาณและมีการจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกตามความเหมาะสมและตามความประสงค์จากชมรม ฯลฯ

E1: “เริ่มก่อน เป็นหน้าที่เทศบาลที่จะต้องเปิดเชื่อมกับ อบต. เทศบาลอื่นทั่วประเทศ ในการเปิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่นี้เปิดเรื่องชุมชน 2 ศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นายกพาไปดูงานญี่ปุ่น ซื่อที่นอนแจก OTOP ได้รางวัลไปดูงานที่ญี่ปุ่น นาริตะ ได้ต้นแบบเปิดโฮมสเตย์”

และประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว เป็นผู้นำของชมรมที่มีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับสมาชิกตั้งแต่เริ่มจัดตั้งชมรมส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของสมาชิก ติดต่อกับงานกลุ่มภาคีเครือข่ายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คนในชุมชน กลุ่มคณะและนักท่องเที่ยว ตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี อีกทั้งเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ในการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการตัดสินใจที่เด็ดขาด กล้าคิดกล้าทำ และฝ่าฟันอุปสรรคในการดำเนินงานโดยมีลักษณะของผู้นำที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่นำมาซึ่งการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของชมรม สอดคล้องกับแนวคิดของ สถิต วงศ์สุวรรณ (2529) กล่าวถึงความหมายของ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ว่า คือ การเผชิญหน้าและฟันฝ่าด้วย แรงใจ กำลังใจอย่างทะเยอทะยานด้วยความรับผิดชอบ สามารถรักษาและเพิ่มมาตรฐานได้ ชมรมได้รับรางวัลหลากหลายทั้งในด้านการบริหารจัดการ เช่น ปี 2550 ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นด้านการท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ปี 2555 ได้รับรางวัลกินรี (รางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย) ด้านระบบนิเวศน์ ปี 2554 ได้รับรางวัลชนะเลิศ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น ซึ่งสร้างชื่อเสียงให้แก่ชมรมได้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง จากการศึกษาพบว่ามีคุณสมบัติสอดคล้องกับแนวคิดของ จรัส สุวรรณมาลา (2548) ที่ได้ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอันได้แก่ ปัจจัยการเมืองท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็งมีความผูกพันในชุมชนด้วยสภาพแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกมีส่วนร่วม และปัจจัยด้านผู้นำที่เป็นผู้ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วม ผู้นำต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการท้องถิ่นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

E1: “นายกเทศมนตรีมีความสำคัญเป็นเหมือนเจ้าของพื้นที่ แต่ถ้าถามว่ามีบทบาทไหม ไม่ค่อย ถ้าพูดเรื่องการเมือง คนที่มีบทบาทเกี่ยวกับเรื่องท่องเที่ยว คือ นายกเทศมนตรี ถ้าทำเรื่องในพื้นที่จริง ๆ ก็คือ พี่”

M3: “คนที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องการท่องเที่ยวเหอคะ ก็จะมีประธานหน่อย นี่แหละค่ะ”

บทสรุป

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต้นแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตำบลน้ำเขียว จังหวัดตราด สรุปได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคล มีผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นเพศหญิง เนื่องจากกิจกรรมในกลุ่มย่อยของชมรมส่วนใหญ่สอดคล้องกับกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน เช่น กลุ่มอาหารพื้นบ้าน กลุ่มของฝาก/ของที่ระลึก กลุ่มสืบสวนวัฒนธรรมพื้นบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์ ฯลฯ มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีจำนวนสูงสุด เนื่องจากคนที่มียู่มาก มีเวลาว่าง มีส่วนร่วมทำกิจกรรมเชิงอนุรักษ์และตระหนักถึงความยั่งยืนของทรัพยากรในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ ค้าขาย ทั้งสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น สินค้าจากการประมงและสินค้าอื่น ๆ ซึ่งสัดส่วนไม่ต่างจากอาชีพอื่นมากนัก ทั้งนี้ชมรมได้จดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว สมาชิกชมรมทำการท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม ผู้ให้ข้อมูลสะดวกแจ้งรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่ม คือ 250,000-800,000 บาท เนื่องจากชมรมไม่มีการกำหนดเงินเดือน รายได้ของสมาชิกมาจากกิจกรรมภายในแต่ละกลุ่มย่อยซึ่งขึ้นอยู่กับารับกลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยวและขายสินค้า ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาสูงสุด คือ ระดับประถมศึกษา เนื่องจากสมาชิกที่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป ซึ่งเกิดในช่วงปี พ.ศ. 2500-2510 มีการศึกษาน้อยกว่าจะประกอบอาชีพและทำกิจกรรมภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมในกลุ่มย่อยของชมรมและสถานภาพทางสังคมในชมรมของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ คือ สมาชิกชมรม

สำหรับปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าโดยส่วนใหญ่ ภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนในด้านการให้องค์ความรู้และเพิ่มทักษะเป็นหลัก ให้โอกาสเข้าร่วมศึกษาดูงานร่วมกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนับสนุนด้านงบประมาณ นอกจากนี้ ยังสนับสนุนด้านการส่งเสริมการขาย การตลาดและการประชาสัมพันธ์ เช่นเดียวกับภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการบริษัททัวร์ โรงแรม และรีสอร์ท จัดแพ็คเกจการท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกับการขายสินค้าและบริการของธุรกิจ ทำให้กลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยวได้รู้จักชุมชน เพิ่มจำนวนกลุ่มคณะหรือนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชน และภาคชุมชนมีทั้งการร่วมดำเนินงานและส่งเสริมสนับสนุนจากสมาชิกชมรมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางตรงและคนในชุมชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางอ้อมซึ่งล้วนเป็นผู้มีส่วนสร้างและได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ทางด้านปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิก มีทั้งช่องทางการติดต่อสื่อสารที่ใช้ตั้งแต่เริ่มการดำเนินงาน ได้แก่ การโทรศัพท์ การแจ้งโดยตรง การฝากบอกต่อ การประชุมประจำเดือน การประชุมย่อยและการประชุมด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันสมาชิกสามารถติดต่อสื่อสารทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกสบายในการติดต่อสื่อสาร แม้ว่าสมาชิกบางรายจะมีข้อจำกัดในการใช้งาน อย่างไรก็ตาม การติดต่อสื่อสารของสมาชิกชมรมมีความทั่วถึง ด้วยหลายช่องทางที่ใช้ติดต่อสื่อสาร อีกทั้งสมาชิกชมรมมีความผูกพันใกล้ชิดและสมาชิกทั้งหมดอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน

และปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่น ในประเด็นผู้มีบทบาทสำคัญการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว แบ่งออกเป็น ผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ นายกเทศมนตรี ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในอดีตตั้งแต่ช่วงเริ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนจนถึงผู้ที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่จากหน่วยงานส่วนท้องถิ่น และมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของชมรม ทั้งริเริ่มเปิดชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุน ด้านองค์ความรู้และทักษะ ด้านงบประมาณและด้านแรงงาน ฯลฯ และผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานด้านท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว เป็นผู้มีบทบาทตั้งแต่เริ่มจัดตั้งชมรมและดำเนินงานมาจนกระทั่งปัจจุบันที่ชมรมและชุมชน ตำบลน้ำเขียว เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงระดับประเทศ รวมถึงรางวัลที่ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลน้ำเขียว ได้รับโดยตลอดระยะเวลากว่า 10 ปี ที่ประธานชมรมดำรงตำแหน่งมาอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งยืนยันว่าประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว เป็นผู้ที่มีความสามารถในการดำเนินงานร่วมกับสมาชิกชมรมและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลน้ำเขียว อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

1) จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนและแนวทางการแก้ไขปัญหาสำคัญและเร่งด่วนหรือเรื่องที่มีระดับความสำคัญมาก มีเพียงประธานและหัวหน้ากลุ่มย่อยที่เกี่ยวข้องกับปัญหามีบทบาทสำคัญอย่างชัดเจน ดังนั้นควรมีการพัฒนาช่องทางติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกให้สามารถมีส่วนร่วมการกำหนดขั้นตอนและแนวทางการแก้ไขปัญหาสำคัญและเร่งด่วนหรือเรื่องที่มีระดับความสำคัญมากร่วมกันได้อย่างทั่วถึง

2) จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคชุมชน กลุ่มคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของชมรมเป็นเพียงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางอ้อม จึงควรมีการศึกษาการรับรู้และความคาดหวังต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และสร้างแนวทางส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคชุมชน กลุ่มคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของชมรม โดยเน้นเฉพาะกลุ่มที่มีศักยภาพในการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาต่อเนื่อง เฉพาะปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่นในประเด็นผู้มีบทบาทสำคัญในการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ถึงบทบาท หน้าที่ และแนวทางการดำเนินงานที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

2) การสร้างแนวทางการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนจากการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

กมล งามสมสุข, วิชาสินี ไกรมาก และฐานิต ศาลติกุลนุกร. (2559). รายงานผลการวิจัยการดำเนินงานการจัดทำชุดองค์ความรู้การดำเนินงานของอพท. ภายใต้เกณฑ์ GSTC. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *ท่องเที่ยวไทยในปี 2560 Thailand as a preferred destination*. สืบค้นจาก <http://www.tatreviewmagazine.com/web/menu-read-tat/menu-2016/menu-42016/745-42016-th2560>

ชววน พลตรี. (2537). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

จรัส สุวรรณมาลา. (2548). *โครงการวิถีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

จุฑารัตน์ เจือจิ้น. (2555). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านน้ำเชี่ยว จังหวัดตราด*. (ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). *การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.

- ธวัช เบญจาทิกุล. (2529). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวนาในการพัฒนา: หมู่บ้านชาวเขาขณะเลิกการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2527. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- พัชรี สีโรรส และคณะ. (2546). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์. (2553). การท่องเที่ยวชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พจนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). เอกสารประกอบการเรียนการสอนหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2544). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ศิริณา สถาพรจนา. (2541). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2551). การท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นจาก <http://cbt-i.org/travel.php> เมื่อ 21 ตุลาคม 2559
- สถิต วงศ์สุวรรณ. (2529). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์นการพิมพ์.
- สินธุ์ สโรบล. (2546). การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.

สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2556). *หนังสือคู่มือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). สืบค้นจาก <http://www.dasta.or.th/attachments/article/1599/CTBook.pdf>

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมครการ. (2536). *การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา: แนวความคิดและวิธีการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวรรณี คงทอง. (2536). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

โสภา จำนงค์ศรี, ธัชไท กิรติพงศ์ไพบูลย์ และกัลย์ธีรา ชุมปัญญา. (2558). *ท่องเที่ยวทั่วไทยสร้างรายได้ทั่วถึง*. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 52(1), 8–16. สืบค้นจาก http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20160110212355.pdf

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550–2554)*. สืบค้นจาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=5747&filename=index

สำนักงานเทศบาลตำบลน้ำเขียว. (ม.ป.ป.). *สภาพและข้อมูลพื้นฐาน*. สืบค้นจาก <http://www.namchieo.go.th/general2.php> เมื่อ 3 มกราคม 2560

อคิน รพีพัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภากาพิมพ์.

อรอนงค์ ธรรมกุล. (2539). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อำนาจ อนันต์ชัย. (2527). *การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัทอริโซนาเวอริฟายท์ จำกัด.

Brown, E. J. (1953). *Who take part in rural organizations?* (Prg. Rpt. 103). State College: Pennsylvania State University.

Clear, J. (2016, May 11). How to be more productive and eliminate time wasting activities by using the “Eisenhower Box”. Retrieved on July 4, 2017, from https://www.huffingtonpost.com/james-clear/eisenhower-box_b_7208412.html

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity. *World Development*, 8(3), 213–235. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(80\)90011-X](https://doi.org/10.1016/0305-750X(80)90011-X)

Davis, K. (1972). *Human Behavior at Work: Human Relations and Organizational Behavior* (4th ed.). New York: McGraw-Hill.

Fennell, D. A. (2003). *Ecotourism: An introduction* (2nd ed.). New York: Routledge.

Goodenough, N. H. (1966). *Cooperation in Change Part 1*. New York: John Wiley & Son Inc.

Kontogeorgopoulos, N., Churyen, A., & Duangsaeng, V. (2015). Homestay Tourism and the Commercialization of the Rural Home in Thailand. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 20(1), 29–50. <https://doi.org/10.1080/10941665.2013.852119>

Reeder, W. W. (1974). *Some aspect of the informal social participation of farm families in New York State*. (Doctoral thesis). Cornell University.

Rogers, E. M. (1973). *Communication strategies for family planning*. New York: Free Press.